

היבטים לשוניים בפרשת ויצא עו

דקדוקי מילים וחלקם בעלי שינויי משמעות בפרשת ויצא ובהפטרות, ובראשון של וישלח

כח יא מֵרָאשֵׁיתוֹ: המ"ם בשוא והאל"ף חטופה
כח יד כַּעֲפָר: העמדה קלה בכ"ף למנוע הבלעת העי"ן החטופה
כח טו אַעֲזָבָה: הזי"ן בקמץ חטוף (קטן) והבי"ת בשוא נח. אֶת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לָךְ: יש להקפיד על מיקום הטעמים ולהימנע מקריאה אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ
כח טז מִשְׁנָתָה: יש להקפיד על קריאת הדגש שבשי"ן, שלא יהא כאילו מדובר על לימוד משנה ¹ וַיֹּאמֶר: בזקף גדול ולא ברביע
כח כ וַנִּתֶּן-לִי: געיה בנו"ן
כח כא לְאֱלֹהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת
כח כב עָשָׂר אַעֲשֶׂרְנוּ לָךְ: טעם טפחא בתיבת עָשָׂר, אין לחוש לאותם ספרים אשר הטעימו בטעות עָשָׂר אַעֲשֶׂרְנוּ לָךְ
כט ג וַיִּגְלְלוּ: למ"ד ראשונה בשווא נע ולא בחטף
כט ו בָּאָה: הטעם באל"ף מלרע, המטעים את הבי"ת משנה משמעות
כט ט בָּאָה: הטעם בבי"ת מלעיל, המטעים את האל"ף משנה משמעות
כט טו הִכִּי-אָתִי: יש להבחין בין שתי המילים ע"י השמעת החי"ת בצורה רהוטה, וגם בהבחנה בין ה"א לאל"ף
כט טז וַיִּלְבֹּן: על אף הקושי, למ"ד ראשונה בשווא נח, בדומה בהמשך לא ד וַיִּלְאֶה
כט יח וַיֹּאחֲזֶב: יש להעמיד קלות את קריאת הי"ד בסגול למנוע את הבלעת האל"ף החטופה שלאחריה, דבר דומה גם בהמשך הפס' אַעֲבֹדָה ובמילה זו הבי"ת בקמץ חטוף והדלי"ת בשוא נח
כט כא הָבָה: הטעם בבי"ת מלרע ²
כט כז עוֹד שֶׁבַע-שָׁנִים אַחֲרוֹת: טעם טפחא בתיבת עוֹד וכן הדבר בהמשך בפס' ל
כט לב בַּעֲנִי: העי"ן בקמץ קטן, הנו"ן בשווא נח ואחריה יו"ד בחירק מלא, יש לקרוא: בַּעֲנִי-י
ל א מִתָּה אָנֹכִי: הטעם בתי"ו מלרע הקורא מלעיל משנה משמעות
ל ג וַתִּלַּד: הוא"ו בשווא נע (לא בפתח) ובמלרע, וא"ו חיבור ולשון עתיד
ל טו הַמַּעֲטֹ: המ"ם רפויה ללא דגש ובשוא נח ³
ל טז יַעֲקֹב: בטעם מונח (שופר הולך) ולא במרכא
ל יח יִשְׁשַׁכַּר הקרי יִשְׁכָּר: השי"ן השניה כאילו אינה כתובה, הקורא יִשְׁשַׁכַּר משתבש
ל כ זָבַד טוֹב: זי"ן בצירי ולא בסגול

¹ וגם מי שאינו מורגל בהדגשת דגש חזק, לפחות יקפיד להניע את השווא! אפ"ר

² בשאר המקומות במקרא – מלעיל

³ אין געיא (מתג) בה"א, אבל גם המוסיפים געיא קוראים בשוא נח

ל כא יִלְדָה בַּת: הטעם נסוג ליו"ד (למ"ד בשווא נע) והבי"ת דגושה מדין אתי מרחיק
 ל כז וַיִּבְרְכֵנִי: הר"ש בשווא נע ולא בחטף
 ל כח נִקְבָּה: הנ"ן בקמץ חטוף (קטן) והקו"ף בשווא נח. הקורא בקמץ רחב ובשווא נע –
 משנה משמעות⁴:
 ל ל וַיִּבְרַךְ: הטעם בבי"ת מלעיל
 ל לב בִּפְשָׁבִים: לשים לב לא לקרוא בכבשים, אין כאן שינוי משמעות אבל זו מילה אחרת
 ל לד לו יְהִי כְדָבָרְךָ: טעם טפחא בתיבת לו
 ל לז וַיִּקַּח-לוֹ: געיה ביו"ד. מִקַּל לִבְנָה לַח וְלוֹז וְעַרְמוֹן: יש להאיץ מעט את קריאת
 התיבה לַח להסמיכה לקודמתה ולהימנע משיבוש המשמעות
 ל לח בִּשְׁקִתוֹת: הקו"ף בשווא נע ולא בחטף
 ל מ וַיֵּשֶׁת-לוֹ: וַיֵּשֶׁת מוקף ולא קדמא
 ל מא לִיְחֻמָּנָה: החי"ת בשווא נח ולא בחטף והמ"ם בצירי
 ל מב וּבַהֲעֵטִיף: הבי"ת בשווא נח ויש להעמיד קלות את קריאת הה"א למנוע הבלעת העי"ן
 החטופה
 לא ז הִתֵּל בִּי: הטעם נסוג לה"ה מלעיל
 לא יב עָשָׂה לָךְ: טעם נסוג אחור לעי"ן
 לא טו נִכְרְיוֹת: הר"ש בחירק חסר והיו"ד אחריה בחולם מלא ודגש חזק
 לא כד הַשָּׁמֶר: מלעיל
 לא כט אָמַשׁ: במונח לגרמיה
 לא לב גִּנְבָתָם: במלעיל
 לא לט תִּבְקֶשֶׁנָּה: הקו"ף ללא דגש ובשווא נח. גִּנְבָתִי: הבי"ת בשווא נע
 לא מב הִיָּה לִי: טעם נסוג אחור לה"א
 לא מג רָאָה לִי-הוּא: תיבת לִי מוקפת ולא במונח
 לא מו לִקְטָן: הקו"ף רפויה ובשווא נח⁵. וַיֵּאבְלוּ שָׁם: טעם נסוג אחור ליו"ד
 לא מז שְׁהִדּוּתָא - האתנחתא בהברה "תא": "הטעמה מלרעית". כנראה בהשפעת המבטא
 המלעילי (הנפוץ בקרב יוצאי אשכנז) רבים רגילים להטעים מילים בארמית מלעיל, אף כשצריך
 להיות מלרע, כמו ברוב המילים שמסתיימות: "-אָ". אפ"ר⁶
 קָרָא לוֹ: טעם נסוג אחור לקו"ף
 לא מט יִצָּף: במלעיל
 לא נב אִם-אֲנִי: במלעיל

⁴ השיבוש מתפרש כפועל בזמן עבר, ולא כציווי. ובמבטא שכל קמץ נהגה בתנועת O (=מסורות אשכנז ותימן) -
 ההבחנה היא רק בהנחת השווא! אפ"ר

⁵ המדגיש עובר מציווי בנין קל לעבר נסתרים בנין פיעל

⁶ ההערות שנוספו בחתימת 'אפ"ר' הן של אוריאל פרנק נר"ו.

לא נג בַּפֶּחַד אָבִיו יִצְחָק: הטיפחא (/טרחא) במילה בַּפֶּחַד, ולא במילה אָבִיו; וקריאה משובשת
עלולה ח"ו להשתמע שיצחק הוא "פֶּחַד אָבִיו" שבשמו נשבע יעקב... אפ"ר

הפטרה ויצא הושע יא ז – עד סוף הושע ויש מוסיפים פסוקים מספר יואל ב כו-כז
האשכנזים מתחילים בהושע יב יג (ויש מוסיפים כנ"ל).

יא ח כָּצְבָאִים: האל"ף נחה ואינה נשמעת, קרא: כָּצְבוֹיִים. נְהַפְּדָה: הה"א בשווא נח והפ"א דגושה

יא ט בַּעֲרִי: הבי"ת בשווא ולא בקמץ

יא י וַיִּחְרְדוּ: הוא"ו בשווא ולא בפתח

יב ב עַם-אֲשׁוּר: אל"ף פתוחה ושי"ן דגושה, בשונה מלקמן יג ז. אפ"ר

יב ה וַיִּשֶׁר: הטעם ביו"ד מלעיל והשי"ן שמאלית

יב יב שָׁדִי: שי"ן שמאלית

יג א רִתָּת: הרי"ש בשווא לא בסגול, והטעם בת"ו. וַיֹּאשֶׁם: האל"ף בשווא נח

יג ב יִשְׁקֹון: הטעם בקו"ף מלרע

יג ג יִסְעָר: העי"ן בצירי

יג ד וַאלֹהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת

יג ו וַיֵּרָם: הרי"ש בקמץ קטן

יג ז אֲשׁוּר: האל"ף בקמ"ץ והשי"ן רפויה⁷

יג ח וַאֲקָרַע: וא"ו החיבור ומנוקדת בשווא, בדומה לו גם בהמשך פס' טו וַיִּבֹּשׂ מְקוֹרוֹ וַיִּחַרְבֵּן
מַעֲיָנוֹ

יג יא אֶתֶן-לָךְ געיא באל"ף

יג יד קָטְבְּךָ: הקו"ף בקמץ רחב, הטי"ת בקמץ חטוף (קטן) הבית בשווא נח

יד א תֹּאשָׁם: האל"ף בשווא נח. בַּאֲלֵהֶם: האל"ף כלל אינה נשמעת

יד ד וְלֹא-נֶאֱמַר עוֹד: טעם נסוג אחור לנו"ן

יד ו שָׁרְשִׁיו: כולם בקמץ רחב

יד ט לַעֲצָבִים: הלמ"ד קמוצה. פְּרִיָּךְ: הפ"א סגולה

יואל כב כז אָנִי וְאָנִי: האל"ף במילה הראשונה בקמץ ומלעיל; במילה השנייה חטף פתח ומלרע

ראשון של ושלח:

ד ו צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה: טעם טפחא בתיבת צֹאן. וַאֲשַׁלְחָה: הו"ו קמוצה

ו לְאֹדְנִי: הא' נחה קרא: לְדָנִי

ח וַיִּצָּר: היו"ד בצירי

יא קִטְנֹתִי: הטעם בטי"ת הוא גרש (אזלא גרש) ולא רביע⁸

⁷ לא להחליף עם אֲשׁוּר אל"ף פתוחה ושי"ן דגושה שהוא שם עם, וכאן הוא פועל בעתיד במשמע ראייה (כמו לעיל יב ב).

כח יב סָלָם ר' שמשון ב"ר הירש: סָלָם משורש "סלל", והמ"ם נוספת כדוגמת "ריקס", "חנס", "שפם" (משורש "שפה"). "סלל" =עלה. מראים לו אפוא "סולס", ורומזים לו בדרך כלל, שיש קשר בין תחתונים לעליונים.

הרד"ק מונה 'סלם' כערך לעצמו. גם מנחם בן סרוק מונה סלם ערך לעצמו ואינו מקשרו עם סל.

מנגד המשקל 'פַעַל' אינו נפוץ, למשל חָמַש בניקוד זה מוטעה ונכון לנקדו חָמֵש. לכן שייכתן לקיים את דבריו על פי הדקדוק ששורש המילה הוא סלל והמ"ם נוספת.

כח יד וּפְרָצְתָּ יָמָה וְקָדְמָה וְצִפְנָה וְנִגְבָּה תלמוד בבלי שבת קיח א-ב אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, שנאמר אַז תִּתְעַנֵּג עַל ה' וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בִּמְתִי אֶרֶץ וְהִאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ (ישעיהו נח, יד) וגו'. לא כאברהם שכתוב בו קוֹם וְתַחֲלֵךְ בְּאֶרֶץ לְאֶרְפָּה (בראשית יג, יז) וגו', ולא כיצחק שכתוב בו פִּי לֶךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֲתָן אֶת כָּל הָאֶרֶץ הַזֹּאת (בראשית כו, ג), אלא כיעקב שכתוב בו וּפְרָצְתָּ יָמָה וְקָדְמָה וְצִפְנָה וְנִגְבָּה.

מפרש ר' ברוך אפשטיין ז"ל בהערותיו בספר תורה תמימה על הפסוק הזה: נראה לפרש על דרך הפשט יחס שכר הנחלה בלי מצרים למענג את השבת ע"פ מ"ד בביצה ט"ז א' דמזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה עד יוה"כ לבד מהוצאת שבת, דבהוצאת שבת כמה שמוסיף להוציא מוסיפין לו מן השמים, והוא כמו בלתי גבול, וז"ש המענג את השבת, ר"ל שאינו מקמץ בהוצאות לענגו, נותנין לו [כלומר מחזירין לו מן השמים] כנחלה בלי מצרים, כלומר בלתי גבול וערך.

ואמנם ממה שאמר המענג את השבת ולא המענג עצמו בשבת, וכעין שאמרו כל האוכל ושותה בתשיעי' (ברכות ח' ב') נראה לי דלא איירי כאן במענג עצמו אך ורק למלא כריסו בלבד, יען כי בזה באמת לא שייך נחלה בלי מצרים, שהרי דכשמילא כרסו שוב לזרא לו כל המעדנים אלא איירי במענג את השבת גם ביתרון עונג רוחני כמו ביתרון כבוד המנוחה והשביתה ובעסק התורה וכדומה כל איש לפי ערכו ומצבו, שענינים כאלה הם באמת כבוד ועונג יום השבת עצמו וממילא גם כבוד ה', וזה באמת בלתי גבול וערך ככל דבר רוחני ואצילי, ושייך בזה נחלה בלי מצרים:

א"ה: דרשת התלמוד היא מזה שהנביא מציין נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כשכר על וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֵנִי (ישעיהו נח, יג). ולא נחלת אבותיך למשל. בדומה לדרשה אחרת גם היא מפסוק בפרשתנו, תלמוד בבלי פסחים פח א ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב וְהָלַכְנוּ עִמָּם רַבִּים וְאָמְרוּ לָכֵן וְנַעֲלָה אֵל הָר' ה' אֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב (ישעיהו ב, ג) וגו', אלהי יַעֲקֹב ולא אלהי אברהם ויצחק? אלא: לא כאברהם שכתוב בו הֵר, שנאמר אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בָּהָר ה' יִרְאֶה (בראשית כב, יד), ולא כיצחק שכתוב בו שֶׁדָּה, שנאמר וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹן בְּשָׂדֶה (בראשית כד, טג). אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֵל (בראשית כח, יט).

אבל ככל הנראה עיקר כוונת התורה תמימה לעורר שחבל לבזבז את יום השבת ולא לנצלו להתעלות רוחנית, ובוזה דבריו צדקו יחדיו!

תן לחכם ויחכם-עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי

⁸ שונה מקורן וההולכים בעקבותיו. כבר אמרנו שהרביע אינו מנהג אשכנז המערבי כי לא נהגו כך לפני היידנהיים

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

שלום,

מצו"ב הזמנה ליום העיון שאנו זוכים לקיים ביישוב מצפה יריחו, זו השנה השישית, בעז"ה.

תושבי היישוב ואורחיהם מוזמנים בשמחה,

תודה לגבאי ביה"כ ולמזכירות היישוב ולכל המסייעים והמשתתפים בעבר ובעתיד.

הבוחר בתורה ובלשונה יברככם.

אפ"ר

נ"ב תרומות למימון יום העיון יתקבלו בברכה.

תורה ולשון בצהרי יום

בס"ד הננו שמחים להזמין את הציבור
לשיעורים על התורה ולשונה ביום עיון
אשר יתקיים בצהרי "זאת חנוכה", יום שני, ב' בטבת התשע"ו
בבית הכנסת "יגל יעקב", במצפה יריחו

13:50 עת שְׁעָרֵי לְשׁוֹן לְהִפָּתֹחַ

ר' אליהוא שנון	פסיקה ע"פ טעמי המקרא בירושלמי לעומת הבבלי
מר אברהם נפח	השתנות במשמעות מילים שבמקרא
מר דיויד פנסטר	תיפוף בתנ"ך

16:15 תפילת מנחה

הרב יהודה קרויזר	דברי ברכה מפי מרא דאתרא
ר' אוריאל פרנק	קדושת ה' וקידוש השם בימים ההם ובזמן הזה

למגיעים באוטובוס: קו 216 יוצא מירושלים בשעה 13:00

וחוזר לירושלים ממצפה יריחו בשעות 16:00, 18:00

הכניסה ללא תשלום עזרת נשים פתוחה

נשמח לראותכם!

נודה לכם אם תודיעו לחבריכם על יום העיון ותפיצו בלוחות המודעות

* ייתכנו שינויים בלוח הזמנים

* רצוי לאשר השתתפות

לפרטים: maanelashon@gmail.com 0587203297 (אוריאל)

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע
שם): www.ladaat.net/gilionot.php

מאמרנו מופיע ונשמר באוצר החכמה בפורום העלאת מאמרים
<https://mail.google.com/mail/ca/u/0/#search/dvir/14a6bf5febc771ff>

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בגושים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
😊 בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים 😊